

SIMPOSI: PENSAMENT SOCIAL I ACTIVISME FEMENÍ ENTRE SEGLES (XIX I XX)

VI Congrés Català de Filosofia

Manresa, Divendres 16 de juny de 2023

Horari: de 10:00 h a 12:00 h i de 15:30 h a 17:30 h

Sala de reunions – Casino

Aquest simposi té la intenció de desplegar algunes de les vetes de reflexió entorn d'allò social per part de figures nodals del pensament i l'activisme femení transnacional d'entre segles XIX i XX com ara Clotilde Cerdà, Mary Parker Follett i Rosa Luxemburg i examinar qüestions metodològiques centrals a l'hora d'afrontar la recerca i la transmissió del pensament i l'activisme d'aquestes figures, així com les formes d'interacció i influència entre acció i filosofia. Al mateix temps pretén: 1) recuperar figures la reflexió de les quals pot ser antecedent d'aquesta genealogia de pensament social femení, força inexplorada, com ara Sophie de Grouchy i Rahel Varnhagen, i 2) analitzar la influència d'alguns d'aquest plantejaments en la manera tan peculiar en què Hannah Arendt concep el lloc d'allò social i la distinció públic i privat.

Coordinació: À. Lorena Fuster (UB, Seminari Filosofia i Gènere-ADHUC Centre de Teoria, Gènere, Sexualitat alofuster@ub.edu)

Participants:

Franja horària: 10:00-12:00h (les comunicacions tindran una durada de 30 minuts amb 30 minuts finals de conversa conjunta per a totes 3 ponències)

Fina Birulés (Seminari Filosofia i Gènere-ADHUC Centre de Teoria, Gènere, Sexualitat, fbirulesb@ub.edu): **Notes sobre mètode, transmissió i xarxes de relacions desateses**

Tot partint de les reflexions i dels interrogants que han anat quedant plantejats al llarg de més de tres dècades d'historiografia feminista sobre el pensament de les filòsofes i la seva transmissió, la intervenció pretén:

- 1) abordar la cartografia i la xarxa conceptual que envolta la noció de transmissió;
- 2) destacar la importància del mètode indiciari a l'hora d'encarar el tractament de textos i de xarxes de relacions històricament desestimats i subratllar com els treballs de microhistòria de Carlo Ginzburg poden ser de gran ajut, quan les fonts de la història hegemònica callen o distorsionen sistemàticament la realitat social.

- 3) posar l'èmfasi en l'abast que avui dia ha de tenir una reconsideració o anàlisi del treball d'arxiu, cosa que porta a terme través de l'atenció als suggeriments presents en els escrits i exposicions d'Ariella Aïsha Azoulay.

Júlia Vernet Gaudes (UB, Seminari Filosofia i Gènere-ADHUC Centre de Teoria, Gènere, Sexualitat julia.vernet@ub.edu): **Sophie de Grouchy com antecedent del pensament social femení del s. XIX**

Enguany (2022) se celebra el bicentenari de la mort de la filòsofa francesa Sophie De Grouchy (1764-1822), també coneguda com Madame de Condorcet. El seu text més cèlebre són les *Lettres sur la sympathie*, publicat el 1798 juntament amb la seva traducció i comentaris de l'obra *The Theory of Moral Sentiments* d'Adam Smith, a qui s'adreça en el seu escrit. La figura de Grouchy és rellevant per al pensament feminista i republicà, així com per la filosofia moral, política i del dret.

En aquesta ponència ens centrarem en l'anàlisi del concepte de simpatia i la consideració que De Grouchy fa del cos i la imaginació en les Cartes, per veure, d'una banda, com argumenta la seva oposició intel·lectual a Smith i, de l'altra, com fonamenta la seva teoria moral i política. Aquesta fonamentació ens ha de servir també per veure les idees feministes que impregnen el seu pensament i que ens han de permetre reivindicar-la com una pionera del pensament social femení del segle XVIII. Per a tal fi, serà d'especial interès també posar-la en relació amb el pensament filosòfic de l'època (influenciada per Locke i Rousseau), però també amb el context polític francès de l'època. En aquest aspecte, serà rellevant mencionar breument la seva activitat social i política com a organitzadora de *salons* i tenir en compte els seus escrits on reflexiona sobre la llibertat i drets de les dones i reivindica una visió igualitària del cos femení (com *Sobre l'admissió de les dones als drets civils*, 1790), partint també de les idees filosòfiques del republicanisme.

Així doncs, partint de la consideració de De Grouchy sobre la simpatia, el cos i la imaginació, esbossarem la seva principal aportació conceptual al pensament filosòfic i feminista, cosa que ens permetrà situar la seva figura com a antecedent del pensament social femení.

À. Lorena Fuster (UB, Seminari Filosofia i Gènere-ADHUC Centre de Teoria, Gènere, Sexualitat alofuster@ub.edu): **Clotilde Cerdà i la qüestió social. Una aproximació arendtiana**

Clotilde Cerdà/ Esmeralda Cervantes (1861-1926) utilitza el seu renom com a artista per esdevenir durant les darreres dècades de transformació de la revolució industrial del s. XIX el que avui dia podríem anomenar activista social transnacional. Influenciada pels ideals de justícia social de la Comuna de París i pel primer feminisme reformista, educada en el lliurepensament maçó alhora que en la fe catòlica, és del tot conscient de la interdependència que caracteritza la condició humana, de la seva fragilitat i vulnerabilitat, així com de la força transformadora de l'acció orientada a combatre les violències.

El seu activisme sociopolític pren diferents formes: la mediació entre cultures, la petició d'indults per a condemnats a mort, la beneficència a favor de víctimes d'injustícia o catàstrofe, l'organització i el

suport a esdeveniments amb finalitats filantròpiques i, sobretot, la creació d'institucions que eviten l'explotació i que posen límits a algunes relacions de domini entre gèneres, edats, classes i pobles. Amb aquesta intenció crea a Barcelona la primera Acadèmia de Ciències, Arts i Oficis per a la Dona; a Belém do Pará, els primers Asils Internacionals de Protecció de la Infantesa, i, amb l'objectiu d'arribar al món sencer, la Unió Universal, una associació de dones pacifistes.

Aquesta comunicació pretén analitzar la concepció social que hi ha al darrere d'aquest intens activisme mitjançant l'anàlisi de la constel·lació conceptual en què s'emmarquen els escrits de Cerdà, llegits a la llum de la filosofia social femenina d'entre segles, alhora que intenta resseguir la influència d'alguns d'aquests plantejaments epocals en la manera tan peculiar en què Hannah Arendt concep el lloc d'allò social i la distinció públic i privat.

Franja horària: 15:30-17:30h (les comunicacions tindran una durada de 30 minuts amb 30 minuts finals de conversa conjunta per a totes 3 ponències)

Núria Sara Miras Boronat (UB, Seminari Filosofia i Gènere nsmiras@ub.edu): **Mary Parker Follett: *poder-amb* i la dinàmica de les organitzacions**

Mary Parker Follett (1868-1933) fou una filòsofa, educadora, activista i reformadora social estatunidenca. Se la considera la «mare de la gestió moderna» i fou la primera dona en ser convidada a fer una conferència a la London School of Economics el 1933. Follett va estudiar al Radcliffe College i es graduà el 1898 amb *summa cum laude*. Va ser una estudiant brillant que havia publicat el seu primer llibre, *The House of the Representatives* (1896), abans de graduar-se. Però com va succeir amb moltes dones de la seva generació, una carrera acadèmica estava pràcticament descartada i Follett va haver de buscar-se una ocupació molt més «pràctica» (García Dauder, 2010; Rosenberg, 1992; Seigfried, 1991, 1996). En el cas de la Follett aquesta ocupació va ser el treball social, àmbit en què va demostrar tenir grans dots de lideratge. Va seguir estudiant les organitzacions polítiques, la indústria i l'economia fent-se un nom entre els seus contemporanis i fins al punt que Theodore Roosevelt la va tenir com a assessora en assumptes referents a associacions filantròpiques no governamentals.

Follett no ha tingut pròpiament un llegat filosòficopolític tot i la originalitat del seu pensament. Ha estat en les darreres dues dècades quan se l'ha redescobert (Cefai, 2021; Santarelli, 2020, 2022; Tonn, 2003). L'objectiu d'aquesta comunicació serà, per tant, fer un recorregut per les fites més importants de la seva filosofia. En primer lloc, s'introduiran els conceptes fonamentals de la psicologia social a *The New State. Group Organization the Solution of Popular Government* (1918/1998) i *Creative Experience* (1924/2013). Follett proposa un model «organicista» de democràcia fonamentat en una filosofia social dialèctica i relacional que permet veure-la com a síntesi i superació dels tractats psicològics més influents del seu entorn: el de William James i el de George Herbert Mead. Aquesta base li permet desenvolupar, en segon lloc, una distinció entre *poder-sobre* i *poder-amb* com a formes oposades i alhora complementàries d'entendre l'acció conjunta. Els arguments democràtics de Follett poden servir com una alternativa a la tradició realista i hiperrealista de la filosofia política contemporània que equipara

poder amb, autoritat, control estatal i violència (Arendt, 2013; Schmitt, 1998; Weber, 2002, 2012). La política, per Follett, viu del conflicte, però el conflicte pot dirimir-se per altres vies com la cessió, la negociació o la integració de perspectives. Finalment, s'introduiran algunes de les implicacions polítiques del seu pluralisme filosòfic respecte l'ús dels referèndums consultius, el municipalisme, l'educació, la immigració, la indústria i el federalisme. Se'n destacarà principalment la seva visió processual i integrativa de la vida activa com quelcom que es nodreix de la diferència: «L'essència de la societat és la diferència, la diferència relacionada. 'Dona'm la teva diferència' és la demanda que la societat fa avui a cada persona» (Follett, 1998, p. 33). D'aquesta manera, Follett pretenia afavorir l'articulació i regeneració de la ciutadania crítica. Avui, com en temps de Follett, interpel·lades per canvis socials ràpids que evidencien la precarietat de la democràcia, aquesta lliçó ens pot ser bona i necessària.

Andrea Pérez Fernández (UB, Seminari Filosofia i Gènere-ADHUC Centre de Teoria, Gènere, Sexualitat andraperez@ub.edu): **Rosa Luxemburg i la dimensió social de la cultura: el valor de l'experiència**

El seu fort desig de comprendre portà a l'activista i filòsofa Rosa Luxemburg (1871-1919) a fer una anàlisi profunda de l'Alemanya de finals del segle XIX i principis del XX. Amb la voluntat de posar fi al regnat de l'emperador Guillem II de Prússia i d'implementar el socialisme, Luxemburg es pregunta sovint per la capacitat real del proletariat alemany de fer la revolució; però també per la seva pròpia tasca com a intel·lectual i agitadora política en el context de la lluita per l'emancipació col·lectiva.

És en aquesta conjuntura que Luxemburg escriu sobre el paper que juguen la literatura i les arts a l'hora de formar i d'il·lustrar a les masses proletàries. Ho fa, però, de manera poc sistemàtica i en articles que han estat escassament transmesos en comparació amb la seva obra econòmica o més explícitament política, fet que n'ha dificultat l'estudi i la divulgació. En aquesta comunicació, mostraré la connexió entre les reflexions de Luxemburg sobre la literatura i les arts i la seva filosofia social i política, tot subratllant aquells aspectes en els quals aquesta relació esdevé problemàtica. A més a més, presentaré les contradiccions inherents a la disputa històrica per l'herència cultural del passat amb què la revolució vol trencar. Ho faré a través de dos eixos:

- (a) En primer lloc, l'èmfasi en l'aprenentatge que les masses extreuen de l'experiència revolucionària, i el paper que hi juga la tasca d'il·lustració [*Aufklärungsarbeit*] duta a terme per l'agitació política.
- (b) Segon —i a partir de la lectura de Luxemburg de Tolstoi—, la capacitat de la cultura del passat d'interpel·lar lluites contemporànies. I les precondicions que aquest fet vol.

Aquestes dues qüestions em permeten analitzar la manera com Luxemburg pren el llegat filosòfic de Marx i contribueix, sobre les bases del mètode materialista, a articular una mirada prudent i atenta a la

cultura —en particular, en la seva accepció com a *Bildung*— que en destaca les seves dimensions social i històrica i, en conseqüència, la seva naturalesa relacional.

Stefania Fantauzzi (Seminari Filosofia i Gènere i UAB stefantauzzi@gmail.com): **Relacionar-se en l'espai entre públic i privat**

Relacionar-se en l'espai entre públic i privat

L'objectiu d'aquesta comunicació és reflexionar sobre els diferents contextos que es poden obrir per la participació política a partir d'una lectura peculiar de la separació entre privat i públic pròpia de la visió de la política de Hannah Arendt. Es tracta de veure l'espai públic no només com l'únic àmbit en el qual es pot realitzar la política, sinó també interpretar-lo com una aspiració a la realització de la política, en el sentit de la *democrazia sorgiva* proposada per Adriana Cavarero. La perspectiva de Cavarero permet veure en la reflexió arendtiana una fenomenologia d'un espai públic/polític observat en la dinàmica del seu naixement. Aquesta dinàmica es pot trobar en moments privats, com les tertúlies de Rahel Varnhagen, en contextos d'activisme com els que la mateixa Arendt va viure als anys trenta i quaranta, i també en els moviments revolucionaris i de desobediència civil. En cada cas, es tracta de reclamar formes de participació, relació i reivindicació que responen també als reptes del nostre present.